

R. K.
428,
30

II c
1194

FELICITER!
DISSERTATIO HISTORICA
POSTERIOR
DE
SIBYLLIS

Quam
DEO ANNUENTE

*Placida eruditorum ventilationi
subjiciunt
PRÆSES*

M. GEORGIUS GREEN

Trembutta Holsatus,
&

RESPONDENS

CASPAR Kraß

Tangramund. Marchicus,

Wittebergæ ad d, 28. Augusti A. M DC LXI.

In Auditorio Minori boris Pomerid,

WITTEBERGÆ
TYPIS JOHANN. BORCKARDI ACAD. TYPOGR.
Excudebat Simon Liberhirt

h. 23.

DISSERTATIONIS POSTERIORIS

DE

SIBYLLIS

CAPUT. I.

1. de tempore quo vixit Erythraea & de eius scriptis 2. de Cimmeriâ. 3. de Samiâ. 4. de Cumanâ, & Tarquinio cui venditi sibyllarum libri 5. de Helleponticâ. 6. de Phrygiâ. 7. de Albunâ.

§. I. Pertexendum nunc quod supra abrumpere filium cogebamur. Substitit verò stylus noster in Erythraez illius famigeratissimæ Nymphæ historia: igitur audiendi porro sunt, qui aliquid de tempore quo floruit? tradiderunt. Eusebius atque Augustinus temporibus Romuli ac sub ipsis urbis incunabulis innotuisse putant lib. de Civ. Dei 18. c. 23. alij ante tempora belli Trojani existisse autumant; & in hac sententiâ omnes illi sunt, qui Græcis urbem Trojanam petentibus spem dedisse eam tradunt, perituram Trojam, Homerumque mendacia & figmenta scripturum. Huc quoque inclinat Dionysius Halicarnass: loco citando. Svidas modò ante bellum Trojanum divinasse scribit, modò dissentiens à se ipso annis 483. post excidium tradit. Strabonis quoque sententia sit supra explicatum est. Sic omnia incerta sunt, ut de tempore quo vixit nihil certi conjicere possim. De primo quidem, qualis nam fuerit Erythraea, probabiliter ita sentio, non apodicticè statuo aut decerno: fuisse vatem, vel in insulâ quâdam maris Erythraei, vel oppido & vicco ejus nominis natam, vel ita dictam, quod in tali loco responsa dederit. Et ita ut sententiam moveor communi sententiâ, maximè autoritate Halicarnass. l. 1. antiquit. c. 6. habitabat, inquit, in Erythraeis Ida viculo Sibylla Nympha fatidica, quæ Aeneam occiderem versus navigare iussisse perhibetur, donec in eum locum venisset, in quo mensas comederent. Quod vaticinium Virgilius (pro
inge-

ingenio Poëtarum ad fingendum nato) Harpyjarum, cuidam
Cœlenoni quidem tribuit, nihil ominis verò circa memoratas
terræ oras factum testatur. 1.3. *Ænæidos*.

Scripta quod concernit, composuisse, ait Suidas, libros de pal-
pitationibus, carmina, Oracula; partim recensita, partim cu-
jus Solinus meminuit. Nempe vaticinata est ante, Lesbios a-
missuros imperium, quam fieret, dicitur etiam triangulari for-
mâ lyram prima invenisse. Sunt etiam qui putant oracula Tar-
quinio exhibita fuisse hujus Erithrææ, quæ materia quia proli-
xior, differenda erit, usq; dum de Cumanâ agere liceat.

§. VI. Quartam nunc adduco Sibyllam Cimmeriam.
Ita enim Isidorus Suidasq; (*desciscere à communi ordine ne-
cessitatis imperio tenebamur in prima dissertatione, unde non
vicio dabitur, quod contra promissum de quartâ post quintam e-
gatur.*) Sunt equidem qui hanc Cumæam vocant ex veteribus
Lactantius ex recentioribus Hieronymus Wolfius Au-
gustanæ Reipublicæ Bibliothecarius Interpres Suidæ. Hinc
cum in Græco exemplari legeretur τὴν ἰταλικὴν τὴν ἐν κίμμερία,
καὶ Ἰταλίας legendum putat pro ἐν κίμμερία ἐν κύμη, & in versio-
ne suâ ita reddit, quæ Cumis in Italiâ fuit, ex quo fundamento
hanc Centoriam sibi arroget dignitatem ignoro penitus, credo
esse absq; populi suffragio, credo à Lactantio deceptus hanc
rem ausus est, qui multis suâ autoritate errori fuit. Audiamus
Lilium Gregorium Gyraldum in Poët. Histor. Dialog. 2.
*Cimmeria in Lactantii Codicibus perperam Cumæa vocatur, qui-
bus decepti codicibus videntur hi, qui his temporibus ante me de
Sibyllis scripsere, quos inter mihi modo risum movit eru-
diti sanè cuiusdam dialogus, in quo si Dis placet inscitie
Varronem taxabat, quod diversam Cumæâ à Cumanâ fecisset, idq;
ex Lactantii malè castigatis verbis. Meminit a. Cimmerie Nevius
in libro belli Punicis, & Piso in annalibus. Credo facillè fieri potu-
isse ut quæ Cimmeria verè perperam Cumæa diceretur, est enim
Cimmerium urbs Campaniæ vicina oppido Cumis, sic ergò ob
vicinitatem quandam urbium Cimmeria Cumææ nomen acce-
pit.*

Sex.

Sexta Sibyllarum Samia vocata est, ab Insula Samo, ut existimat Isidorus, atq; eadem proprio nomine Phemonoë appellatam contendit. Lactantius citat hanc super re Eratosthenem, testantem se in antiquis annalibus Samiorum Sibyllam Samiam laudatam invenisse. Aliis venit nomine Pytho, uti Gyraldo Dialogor. histor. Poëticae. Suidæ in voce Sibyllæ Ludovico Vivi. Quicquid sit, certum illud est Phemonoen à Sibyllarum numero fuisse; Servius enim ad lib. 3. Virg. Æneidos comprobatur, quamvis Cumanam ita nominatam velit: *Phemonoë dicta est virgo nam Sibylla appellativum est nomen.* Nec tantum Servius sed & Pausanias in Phocicis s. lib. 10. Plinius lib. 10. c. 2. Strabo lib. 9. Geographiæ, Lucanus lib. 5. Silius lib. 2. sylvarum, plurimiq; alii fuisse vatem, dictam filiam Apollinis autumant, quibus adde Eusebium in Chronico, qui eam quinque & viginti annis ante Livium & Orpheum Acrisio oracula cecinisse dicit. Huic communiter tribuitur inventio s. repertio Hexametri generis Carminis. Ita enim Pausanias l. 10. *Maxima fuit nominis celebritate Phemonoë ut quæ DELI interpretis prima fuerit, prima etiam senarijs longioribus oracula decantavit.* Sic Donatianus in Poëtica *Hexametrum inquit, carmen, quod Ennius longum vocat Græci deliason, quia hoc genere Phemonoë Apollinis vates vaticinata est.* Sunt qui Plinii verba *Nos carmen Heroicum Oraculo Delphico debere* de hac intellecta velint. Gyraldus dialog. 2. histor. Poëticae. Adde Vossium de arte Poëtica c. 13. §. 3. ubi recenset originem Poëseos secundum nonnullos, eos nempe, qui fortè fortuito natam existimant. Anum scilicet à juvene concitatus incedente in humero concussam convitio juvenem incessisse; quod cum imperu illo animi *ἐμμετρον* esset, placuit juveni numerus, & similia comminiscendi occasionem dedit. Laudat hic Vossius eos, qui anum illam Phemonoëm fuisse censent. Plura lege apud Tiragvellum ad leg. 11. *connubialem in Alphabeto fæminarum illustrium.* Gyraldum l. citat. Pythonem a. l. Pythiam credo dictam ab Apolline Pythio cognominato quia ejus erat sacerdos. Videatur Palæphatus lib. 1. *πεπλατιστων.* Eusebius Numæ Cocœvam scribit.

Notandus
hic Gyr-
aldus qui
Pausania
injuriam
infert.

§. 4. Septima Sibyllarum Cumana est, vel Cumæa, Isidorus, Varro, Lactantius : & ex hisce Isidoro atq; Lactantio dicitur Amalthea, aliis Demophile, vel Herophile, Suidæ Hierophilis. Pausanias in Phocicis Erythrææ postponit. *Post Erythreæ, ait eam quæ fatidica ipsa etiam fuit, è Cumis (quæ sunt in Opicis) & Demo nomine fuisse appellatam Hyperochus vir Cumanus scripsit.* Piget adscribere plures appellationes, quæ apud Liliam Gregor. Gyraldum loc. cit. legi possunt. Qui Cumæam eandem putat quæ Cumana, & verum quoq; videtur, licet aliàs in tota hac historia nihil sit certi. Hoc inter omnes quidem non controversum est, quæ dicebatur Cumana, ab oppido Cumarum nomen sortitam esse, num verò quod ibi nata, an vaticinata saltem sit, non est qui sine contradicente explicet. Erat in illa urbe antrum, quo in agebat, & divinitam sentiens virtutem Carmina effundebat; ostenditur hodiè peregrinantibus per Italiam. Fatetur namq; Hannibal. *Rosellus Jesuita Ordinis F. F. minorum regularis observantie Patris Theologie & Phil. Professor ad S. Bernbardum Cracovie in Commentario suo ad Mercurium Trismegistum in lib. 5. Commentario II. pag. 148. Se Anno 1560. hoc antrum Sibyllæ ingressum fuisse. Sic Gyraldo cum suis comitibus studiosis non sine horrore aliquando in hoc antrum descendisse, ipse testis est. Egregia quoq; sunt verba Justini Martyris antiqui Patris de hoc Cumanae habitaculo in libro admonitorio gentium. Hanc Cumanae namq; ex Babylone profectam, & Berosi illius qui Chaldaicam scripsit historiam filiam fuisse asseverant, quæ dum in quadam parte Campaniæ concessisset ibi in urbe cui nomen Cumis oracula cecinit, quæ sex passuum millibus distat à Bajis, quo in loco calide balnea frequentantur. Vidimus ipsi cum in urbe fuissetus locum, ubi maxima constructa erat Basilica, ex uno lapide perpolitica, opus quidem maximum, & omni dignum admiratione, illic eam oracula fuisse affirmant, hæc à Majoribus suis veluti Patria acceperunt. Ostendebant autem nobis in medio Basilicæ vasa tria, ex eodem lapide fabrefacta, quibus aqua repletis lavaretur, & accepta stolæ penitissimam ejus basilicæ partem, eodem per-*
pol. to.

polio lapide adificatam procederet, ejus in medetullio tribunal ab-
sum, thronumq; conscenderet, & inde redderet oracula. Ita Ju-
stinus Martyr modò laudatus. Ibidem habet de modo vaticini-
nandi; & unde sit, quod ratio metrica non ex lege ubiq; obser-
vata sit. Neq; enim illa, inquit, veluti Poëta faciunt castigandi
& poliendi quæ scripsisset potestatem habuit metrica diligentia
debitam, sed afflationis tempore, quæ ad prædictionem specta-
bant, edebat, quæ cessante ejus memoria cessabat; & hoc fuit in
causa quo Sibyllinorum versuum mensura custodita non fuerit. p̄
enim dum Cumis essemus hoc ipsum didicimus ab ijs qui hæc enarra-
verant, qui & ostenderunt ubi oracula cecinisset, & lenticulam pa-
riter ex are fabrefactam, ubi reliquæ ejus asservarentur. Inter alia
verò plurima hoc retulerunt, quod à Majoribus scilicet audiverant,
eos qui oracula excipiebant, plurimum in eruditos à metri ratione
multis in locis exorbitasse, hancq; assignant causam cur multi ejus
versuum mensuræ debita careant; tum videlicet quod ipsa afflata deo
quæ non recordaretur sibylla quæ prius effuderat; tum quod no-
tarii ob inscientiam ruditatemq; à metri ratione exciderent. Pluribus
describit Agathius, hanc Cryptam, speluncamq; quam mul-
to labore expugnatam à Narsete prodit, cum Gothi Cumas te-
nerent. Vixisse traditur à Solino Olympiade 50. hoc est tempori-
bus Tarquini Prisci. Mucronum quoq; sententia est Cumanam
fuisse quæ Carmina obtulit Tarquinio, atq; oracula de Roma-
norum fortuna venalia exposuit, quam historiam Dionysius Ha-
licarnassæus lib. 4. Agellius l. 1. c. 9. Plinius l. 13. c. 13. cum cura ex anti-
quis monumentis explicant. Promisi superius me hoc in loco,
quid hac super re sententiam explicaturum. 1. Igitur non adeò
certum esse assero, quod pro certissimo habet Ludovicus Vives in
Comm. ad lib. 18. r. 23. Cumanam hanc Tarquinio Prisco non Su-
perbo libros vendidisse. Allegat pro sua sententia non tantum
Lactantium atq; Suidam, sed & ex computatione atq; traditio-
ne Solini. (Cumanum, Olympiade L. Vixisse) adstruit
Prisco vendidisse non Superbo; circa enim hæc tempora tenu-
isse imperium Tarquinium Priscum. Sed nihil hic firmi, omnia
incerta. Incertum an computatio Solini probanda, quod ipse

con-

concedit Vives; Adde Varronis argumentum, si Æneæ responsa dedit Cumana uti dedisse traditur à Virgilio l. 3. & 6. Æneid. nec Prisci nec Superbi Tarquiniolorum temporibus superfuit deinde nullam adducit Vives rationem, quæ suadeat Cumanam tempora Tarquini Superbi ætate non attingisse. Ultimò addo, mihi planè non videri probabile; l. unam ex decem famosis Sibyllis, l. Cumanam aut Erythræam, quod volunt, Tarquinio libros fatidicos obtulisse; Vives enim, & qui cum eo faciunt, ex nullo fide digno Autore antiquo id probare possunt, nec Dionysius Halicarnassæus, nec Gellius illius meminerunt, sed quod secundò assertum meum fundat, scribunt ignotum atq; advenam fuisse, mulierem vetulam, quæ re expeditâ ne unquam inter homines, nec uspiam locorum visa est. Hoc nec Cumææ seu Cumanæ historiæ, nec quæ de Erythræâ feruntur concordant. Incognitam Cumanam fuisse nemo sanus asseret, si hanc Cumis habitasse, multisq; præsentibus responsa effudisse advertat. Nec ita disparuit subito cum ex humanis exiret Cumana. Refert Gyraldus de Poëtarum historiâ Dialogor. Pausanias lib. 10. Cumæos non ostendere tantum palam oracula Cumanæ, sed ibidem quoq; in Apollinis templo lapideam hydriam nec satis magnam monstrari, in qua ejus Sibyllæ ossa condita affirmant. Quod Erythræam concernit, non quadrant quoq;. Nam si ve dicas quod Capella, & ante eum Aristoteles, aliiq;, hanc Erythræam Cumis oracula sua dedisse; certè ignota mulier esse non potuit. Sive ponas tempora, quibus vixisse perhibetur nihil ad Andromachen vulgi facit. Strabo floruisse Erythræam tradit temporibus Alexandri Macedonis, ubi tunc Tarquinus vel Priscus, vel Superbus? quintum jam succedebat seculum ab urbe conditâ cum Alexander in toto ferme orbe rerum potiretur, sive arripias opinionem communem, quæ Erythræam ante tempora belli Trojani vixisse dicit, nihil congruit; ubi enim tunc res Romana cum adhuc Illium staret. Nec est quod dicas Erythræam privilegium vitæ ab Apolline accepisse. Unus est moderator rerum omnium qui fata hominum dispensat, Deus ille gloriosus. Nihil juris in hac demon, nihil habet arbi-

erii Apollo. Nec præsumendum est illud justum Numen di-
aboli instrumentis, cultoribus suis aliàs denegatum, conces-
sisse. Fabulæ sunt, et minandæ hoc nomine ex artio Historicæ
artis, ubi sola veritas dominatur. Nunc adverte animum Vives,
annon eâdem, si non majori probabilitate asserere ausim, hos-
ce libros Tarquinio Superbo esse venditos. Plinii tui fides quam
malè aliàs apud omnes audiat nec me monente nosti; major
mihi autoritas Dionysii Halicarnassæi. Lactantio Varronem
aut alium quempiam imposuisse nullus dubito, oppono Gelli-
um, qui non sua propria, sed ex antiquo commentario hausta
proponit. Dionysius Halicarnassæus refert, oblatos Tarqui-
nio esse libros, Capitolio exstructo, quod prius tantum vocit,
Superbus ædificavit. Jam si vera hæc, quæ Scaliger de Dionysio
Halicarn. testatur: *Maximè Dionysium hunc nostrum atq; sollici-
tè temporum articulos observasse, ut nemo accuratius religiosiusq;
unquam observârit, quæ præcipua in Historico laus est, cum lux
temporum Historia soleat appellari.* Si unquam vera hæc sunt,
novum habes contra tuam sententiam argumentum.

Solent equidem, quod prætereundum non est, illi qui E-
rythræam stutuunt obtulisse, exinde petere argumentum, quod
postquam incendio semel periissent, ex Erythrææ scriptis iterû
sint restitui, quam rem describit *Lactantius Vide & Baronium
Apparat. 1. ad annales Eccles.* cui etiam Clarissimus *Schmidius* ad-
stipulatur asserens, Erythris in adyto quodam exusti Apollinis
templo occultatos fuisse hosce tres libros & denuò inventos,
Sed Respondeo, sunt quidem Legati missi Erythras, Publius
Gabinus, M. Octacilius & Lucius Valerius; sed de hoc mihi
non constat, quod invenerint eosdem libros & eadem ipsa ora-
cula. Non meminit hujus *Lactant. lib. 1. de falsa relig. c. 6. nec
lib. de ira Dei c. 22. neq; Fenestella. 2.* Nihil tamen aliud exinde
sequitur, quam fuisse oracula Erythrææ Sibyllæ, non autem
hanc vendidisse Superbo. Sed an prius etiam concedendum
sit doctis dispiciendum relinqvam.

§. 5. Helleponticam octayam testatur Gyraldus dictam
esse Marpesiam à pag. Marpesio, Marinello ut Lactantius le-
git;

git; appellatam quoque Gergethiam quod juxta oppidum Gergethion nata est; quæ de causa Gergethii cives eam cum Sphinge in suis monetis effingebant, in testimonium vocat *Pidegonem lib. 1. Olympiadum & Stephanum lib. de urbibus*. Suidas hæc paulo aliter, natam esse in pago Marmisso juxta oppidulum Gergethium, quæ aliquando Trojanæ ditionis fuerunt, temporibus Solonis vel Cyri, cum hoc tempore consentit Ponticus Heraclides. Perhibetur quoque ejus sepulchrum in Apollinis Gergethii templo exstructum fuisse. Nec dissentit ab hisce *Isidorus Hispalensis atque Lactantius lib. 1. de falsa Relig. c. 6.* Præterea pauca sunt quæ Autores de hac Hellepontica referunt, ut & de.

§. 6. Nona quæ Phrygia dicta est, atque Ancyræ vaticinata, ex quo patet ratio nominis, nempe Ancyræ Phrygiæ urbem esse testatur *Plinius lib. 5. Cap. ult.* Qui duas facit Ancyras alteram Galatiæ urbem, Phrygiæ alteram. Conferatur *Oreelii synonymia Geographica.*

§. 7. Decima inter Sibyllas Albunea fuit, quæ & Patria Tyburia & Tyburtina appellata est. (Turnebus putat etiam Tiburiam posse dici.) Hæc Tiburi ut DEÆ colebatur juxta Anienis ripas cujus simulachrum, ut Varro scribit, librum manu tenens in Aniculis gurgite repertum fuit. *Lactantius*, Albunea autem sine dubio dicta est à loco seu à fonte, ad cujus ripas colebatur, ita enim *Servius ad lib. 7. Virgilii*. Albunea dicta est ab aquæ qualitate, quæ in illo fonte est. Unde nonnulli ipsam Leucothesiam volunt. Quod *Germanus* confirmat afferens in veteri Lexico λευκόθεα dici (quod forsan ex *Turnebi lib. 27. c. 10.*) Stephanus in dictionario putat aquam fuisse Sulphurei coloris. Adde præterea *Turnebum lib. 11. c. 26. & lib. 3. c. 50.* atque ultimo nota, & fontem vocatum, & Deam ipsam dictam Albumam. Imò & Albanam ap. *Tibullum l. 2. Eleg. 6. Virgilius lib. 3. Æneidos v. 80.* quem vide. Hæc etiam illa est, quæ Augusto Cæsari à Coelo virginis filium ostendisse, eo in loco Capitolii, traditur, quo loca ara erecta erat, *Gyraldus dialogo 2. Historie Poëtice.*

Hæc sunt quæ in Lectione Autorum de Sibyllis annotata reperi

peri. Judicabis nunc Lector anne satis maturè dixerit Gyral-
dus : *cuncta miscuisse , qui de Sibyllis scripsere , nec sincerè narraſſe
quicquam.* Nunc ad alia.

CAPUT II.
DE

RATIONE PROFERENDI ORACULA.

DE modo atque habitu vaticinantium hic agere, antequam de
oraculis vel vaticiniis ipsis verba faciamus non intempeſti-
vum erit. *Vaticinium, inquit Jamblicius de mysteriis Egyptio-
rum nec à naturalibus animalibusq; rationibus , motibusq; efficitur ,
ſed ſempiternum eſt , miſſum ad nos uſq; divinitus , totaq; poteſtas
praſaga refertur ad Deos ; cetera verò cuncta velut instrumenta
ſubjiciuntur, miſſo divinitus praſagii dono ; loca autem & talia quæ-
dam ad vaticinium exiguntur vice materia.* Cum ergò prædicere
futura non ſit virium humanarum , quatenus ſibi relinquitur
homo , ſed ab impreſſione , vel manifeſtatione ſuperioris ali-
cujus principii : Principium autem duplex ſit, vel ipſe DEUS,
vel Diabolus & Dæmon infernalis, hinc excutienda eſt hiſto-
ria, an invenire poſſimus quis hujus inspirationis ſit autor, quis
oraculorum Præſes. De omnibus Sibyllis quidem non conſtat,
quo modo oracula dederint vel reſponſa ; ſed hic credo illud
Comici obtinere : *ſi unam noris omnes noveris.* Agitabantur va-
ticipantes ſpiritu aliquo, qui vel per halitum ſubterraneum ipsis
communicabatur : Vel ipſe erat ille ſpiritus , qui mentes alie-
nabat furibundasq; reddebat vates : vel hauſtis certis potioni-
bus accipiebant divinandi donum. Strabo ubi deſcriptionem
Delphici Oraculi tradit, facit prioris mentionem l. 9. Geogra-
phiæ. Autores, inquit, certi memorant divinum ipſum domi-
cilium , profundam & curvam ſpeluncam eſſe , non admodum
latè patentem ore , atq; hinc auram reddi, ſacro affante numi-
ne. Excellum autem oſtio eminere tripodem , quem ſimul at-
que Pythia vates inſcendiſſet, hauſto divinitatis ſpiritu, reſpon-
ſa edere , partim metro , partim oratione liberâ. Legi plura
poſſunt apud Pauſaniam, Diodorus ſiculus lib. 16. Biblioth. c. 26.
& 27. clariuſ differit ubi formam tripodis exponit, & primam

Oraculi originem. Nempe ait, ubi Machina illa hodie exstat,
olim fuisse speluncam seu voraginem, cui cum appropinquaret
capra, atq; despiceret, mirum in modum exsultavit, & vocem
ab usitatâ prima dissonam emisit. Idem contigit Pastori, cum
capræ actiones miratus accederet. Hæc deinceps ubi percrebu-
it fama plurimi alii accedere responsa petentes, atq; alter alteri
respondebat. Sed cum multi per excessum mentis lymphaticum
in specum defultarent, omnesq; è conspectu hominum aufer-
rentur, consultius visum est accolis, ne quis idem periculum
incurreret, unam ex omni foeminarum sexu vatem consecrari,
quæ fatidicis post hæc effatis præesset: Machinamq; illi fabri-
cari, quâ conscensâ citra noxam afflatu divino repleti, & con-
sulentibus vaticinari posset. Machinæ tres erant bases, unde
tripodi illi nomen obvenit; figuram ejus propædum omnes
hodieqve conflati ex ære tripodes imitantur. Addit denique
cum vates olim virgines essent, mox cum aliqua stuprum esset
passa, substitutæ sunt mulieres, & foeminae, quinquagenariâ ma-
jores, ornata tamen virgineo. Præterea conferatur *Plutarchus*
de defectu Oraculorum. Cumana quoq; responsa sua ex antro Eu-
boicæ rapis accipiebat. *Virgilius lib. 6. Aeneid. in initio* quod
antrum supra descripsimus forsan ex Justino Martyre Farnabi-
us ad hunc locum Virgilii putat hoc templum seu antrum aliud
esse ab illo juxta avernum, quod hodie *lagrotta della Sibylla*
dicitur. Sic Trophonium Jovis Oraculum in Lebadiâ Bœotia
ex antro, & non sine furore, vati mittebatur, & erat tam vehe-
mens post receptum ex antro vaporem furoris invasio, ut cor-
pus consulentis penè ipsâ animi agitatione vitâ excederet. Pau-
lanias. Vide quoq; Naëimbænum super locum citatum Virgi-
lii; vaticinasse Sibyllas Bachantes, amentesqve confirmat ille.
Sic quoq; certas & ex pacto potiones hauriebant, aut equam spi-
ritus accederet; hisce epotis furore divino ut putabant reple-
bantur. Sic in Colophoino oraculo uti videre est apud *Jambli-
chum loc. cit.* aquæ haustu furorem divinum sibi conciliavit Va-
res. Ita quoq; in Branchidico Dandime Apollinis in oraculo.
Ita in Argolico stans diebus, mulier agai sanguine epoto futu-
ros

ros præcinebat eventus. Hoc igitur modo (quantum mihi
constat) potiebantur spiritu illo lymphatico Sibyllæ. Aristote-
les quidem problemat. sect. 30. quæst. 1. cui accedit Janus Hu-
artus censet; furorem hunc ex naturalibus esse causis, ex Atræ
nempe bilis abundantia vitiosa. *Hac, inquit, si admodum incal-
scit, parit mentis alienationem.* Sed de hoc plura infra: appone-
re saltem lubet quæ habet Gyraldus dialog. 2. Histor. Poëtica. ex
Aureliano ubi de mania agit. *Plato, inquit, in Phædro dupli-
cem furorem dixit: unum fieri mentis intentione ex corporis causa
vel origine: alterum divinum sive immissum ejusq; Apollinem in-
spiratorem esse, atq; nunc vocari divinationem, ab antiquis verò
appellatum furorem.* Magna Græcorum vetustas *μανικὴν* appel-
labat, quæ nunc *μαντικὴ* dicta est. Item alium inquit ex Libero
fieri patre, alium ex amore & appellavit *ἐρωτικὸν*: alium ex Musis
quem appellavit *πρωτομανικὸν ἢ ποικιλικὸν* quo carmen instra-
ere videatur. Item Stoici duplicem dixerunt, sed alium infipientia
genus, quo omnem imprudentem insanire probant: alium ex alie-
natione mentis, & corporis Sympatbia. Hactenus Gyraldus:
Sed aliud hic discutiendum esset, quod inter Doctos disceptatur,
si non alieni esset fori. Quæstio nimirum agitur, an potioni-
bus illis ex se & sua natura itemq; halitui talis insit virtus, quæ
divinum illum furorem concitat, quod affirmant nonnulli.
Alii verò sentiunt longè aliter esse, puta, Symbolum tantum
nudum, quo accessus Diaboli insinuatur; ideoq; constitutum,
ut vaies suas redderet admirabiliore. Sed redeundum ad in-
stitutum partesq; nostras, plura enim adhuc dicenda supersunt.
Et quidem referendum ex Ciceronis lib. 1. de divinat. §. 11.
& 12. hoc divinandi genus, quod in Sibyllis deprehendimus
vocatam fuisse naturale. Duo namq; apud veteres erant di-
vinationum genera, alterum naturale; alterum artis fuit. Ad
hoc genus refert Cicero, extispicia, monstrorum & fulgurum
interpretationem auguria, astrologorum & sortium conje-
cturas. Naturalis autem divinationis, ex mente Tullii, pu-
tantur, somniorum & vaticinantium prædictiones. Sed ul-
teriore explicationem Oratoris pete ex citati lib. §. 26. & 27.

item Francisco Bacone de Verulamio in tract. de argumentis scientiarum. Isto autem lymphatico spiritu repletæ Vates tribus potissimum modis responsa dabant, referente Servio ad lib. 3. Æneid. aut voce, aut scriptura, aut signis, i. e. quibusdam notis, ut in Obeliscis Romæ videmus; vel ut alii dicunt notis literarum, ut per unam literarum significet aliquid. Unde Æneas apud Virgilium l. 6, huc respiciens petit à Sibylla foliis tantum ne carmina manda,
Ne turbata volent, rapidis ludibria ventis:

Ipsa canat, oro.

Scribentes autem Sibyllæ foliis utebantur palmarum, in hisce exarabant sua oracula, quemadmodum Varro de Sibyllis nobis perhibet. Nonnunquam verò, quando voce atq; ore dabantur oracula, notarii præstò erant, qui quicquid eloquebantur Sibyllæ conjiciebant in Chartam; ob quorum inscitiam atq; minus expeditam scriptionem factum esse autumant Justinus Martyr, Suidas aliq; quod hodie versus Pseudo Sibyllini manci legantur mutiliqve. Iidem referunt ita vaticinasse, ut cessante furore rerum prædictarum nec memoriam habuerint nec reminiscenciam. Justin. Martyris verba vidimus supra. Suidæ sequentia sunt: Unà cum afflatu etiam eorum, quæ ab eâ dicta essent, memoria desinebat. Neque admittebat furor ille, insaniaqve mentis, intelligentiam dictorum. *conf. Christophori Castri lib. 2. de artificio vaticinio cap. 9.* Ita hæcenus de modo atq; ratione divinandi Sibyllis frequentissimâ, atq; suppeditimus argumentum iis, quorum est judicare, an sit facta divinitio per divinam, an per dæmoniacam inspirationem. Non legitimus Prophetam divino instinctu qui vaticinabatur, aut amentem aut nescientem sua reddidisse quæ inspiraverat Deus. Egrege Chrysostomus Homil. 29. super c. 12. 1. Epist. ad Corinth. *In Idolis si quis unquam ab immundo spiritu deprehendebatur, & vaticinabatur, tanquam ductus erabebatur, à spiritu devinctus nihil sciens quid diceret. Vatis proprium est, mente commoveri, & necessariò compelli, & trahi tanquam furis percitum: Propheta autem non ejusmodi est, sed sobriâ mente & modestâ, & firmâ, quæ loquitur omnia, ut decet, novit: Et post pauca: sic*
Plato

Plato ait, quemadmodum sortilegi & Vates dicunt quidem multa
& bona, sciunt autem nihil eorum, quæ dicunt: lege plura.
Non possum non alia quoque adscribere ex Chrylostomo loco
allegato quæ superius commodiorem quidem locum invenis-
sent, sed pudor prohibebat, jam verò, Lector, ut manifesti-
us intelligas, Dæmonum instrumenta Sibyllas fuisse, accipe,
sed cave ut depositi pudoris eo nomine me dicas. Dicitur, in-
quit Chrylostomus, ipsa Pythia mulier quædam sedere in Apolli-
nis tripode diaductis cruribus, inde malus spiritus è subjecto specu
redditus, & (sit venia verbis) per genitales ejus partes transiens
furore mulierem implere: hanc autem crines solvere, & debaccha-
ri, & spumâ ora perfundere, ebriaque & insana verba proferre.
Næ ergò infani illi sunt, & ipsis Sibyllis amentiores, qui ob
virginitatis insignie meritum divinationem ipsis à Deo esse con-
cessam existimant, vel divinæ voluntatis cœlitus instructas
interpretes fuisse autumant. Quos vide apud *Baronium ap-
parat. 1. ad annal. Ecclesiast. num. 18.* plura autem de hoc erunt
dicenda, quando de librorum Sibyllinorum authenticâ agemus,
illorum, inquam, qui hodie ostenduntur. Nunc illud saltem
adhuc monendum est, patescere quoque ex hæctenus dictis, quid
de Aristolis habendum sententiâ atque Jani Huarti, qui Sibyllas
ajunt hæc stupenda elocutas fuisse ex vi quâdam naturali, ex
certa quâdam ratione temperamentis, atræ bilis incallescenciâ
provenisse Arist. problem. sect. 30. quæst. 1. Huartus Scrutin. lu-
gen. p. m. 53. Sed impossibile hoc esse, credo qui sanæ mentis est,
non negabit. Quicquid homo ore profert, illius notio sit in in-
tellectu, si non per naturam, maximè tamen per studium & la-
borem. Hic autem oracula nec fuerunt in intellectu per natu-
ram, aliàs fuissent in omnibus, sicuti hodie principia nobiscum
nata: nec per studium & laborem quis sibi comparare potest
notitiam eorum quæ futura sunt, & causam naturalem non
habent nec quâ fiant, nec quâ cognoscantur. Facit aliquid
bilis ad ingenii excellentiam, ut videre est in biliosis subjectis
I. qui gaudent temperamento ex bile & Malancholia misto. Hi
animo sunt perspicaces acres & celeres plerumque, perficit eni m
tale

tales temperamentum cerebrum, ejus justa dispositio ad intel-
lectionem & necessaria est & utilis ob phantasmata intuenta
ab intellectu, quæ enim si non rectè offerantur, pravum judici-
um consequitur, conf. B. Sperling *αὐθροπολ.* phys. l. i. c. 3. qv. 3.
ad futurorum autem illorum cognitionem nihil quicquam fa-
cit, nisi quatenus tibi concedatur Huarre, Spiritus in unione
cum homine respicere conditionem temperamenti, atq; sic ma-
jorè cum illis habitare, qui temperamenti sunt biliosi. Rectius for-
san si commodè ejus verba explicentur *Ammianus Marcellinus*
lib. 21. Sol, inquit, (*ut ajunt Physici*) *mens mundi, nostras mentes*
ex sese velut scintillas diffunditans, cum eos incenderit vehemen-
tius, futuri conscias reddit. Unde Sibyllæ se crebro dicunt ardere,
corrent vi magnâ flammaram. Agnoscit Ammianus non ex
temperamento esse naturali hominis, sed à superiori principio
revelante, sive à Numine quodam & motu divino.

CAPUT III.

DE

LIBRIS SIBYLLINIS.

Scripsisse multa Sibyllas olim supra ex parte significatum est.
Comprobant illud quoque libri qui Romæ servabantur aut
consulebantur, qui, ut refert Gellius, Sibyllini dicti sunt lib. 1.
c. 19. noctium Attic. referti impietate multâ gentili atq; Ethni-
câ Idololatriâ, id quod ex responsis patet, quod referebant XV.
viri, quibus vel sacrificium Platoni vel hostia Jovi præcipieba-
tur, (quod argumento nobis est, libros illos non fuisse divinos
aut Deum autorem habuisse) Conf. Livius passim. Romani
nullam rem sanctam aut sacram æque diligenter atq; Sibyllina
oracula custodiunt, reconditi erant sub terrâ in templo Jovis
Capitolini in areâ lapideâ, & certi erant constituti viri, quorum
custodiæ committebantur, qui per totum vitæ tempus eo mu-
nere fungebantur à militiâ & reliquis urbanis muniis li-
beri, sine quibus non licebat inspicere.

Soli Deo Gloria.

CONTINUATIO CAPITIS TERTII

DE LIBRIS SIBYLLINIS.

Incere cœpimus de libris, qui Sibyllini dicti Respon-
Romæ custodiebantur. Hi quoties Senatus dente M.
decernebat consulebantur vel cum in Repu- JOHANNES
blicâ orta esset seditio, aut in bello gravis ali- BECCERO
qua vel insignis clades accepta, aut cum ali- HAMBUR-
qua prodigia vel spectra apparuissent, conf. GENSII.

Dionys, Halicar. lib. 4. antiqvit. Briffon. de formulis lib. 2. pag. mihi 204.

Sed non possum non adscribere quoque Senatus consul-
ti formulam apud *Flavium Vopiscum in vita divi Aureliani. Agite Pontifices quâ puri, quâ mundi, quâ sancti, quâ vestitu animisq; sacris commodi, templum ascendite, subsellia laureata constituite, veteranis manibus evolvite, facta Reipublicæ quæ sunt æterna perquirite. Patrimis matrimisq; pueris carmen indicite, nos sumtum sacris, nos apparatus sacrificiis, nos aris ambarvalia indicemus.* Addit Vopiscus. *Post hæc interrogati plerique Senatores sententias dixerunt, quas longum est innectere Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, pleriq; verbo consentientibus, conditum est Senatus consultum.* Sed quod cognitum ex illis libris erat ad alios effari nefas fuit. *Plutarch. in Fabio Max.* Perierunt autem hi libri incendio, quando Capitolium L. Scipione & C. Norbano COSS. conflagravit. *Tacitus C. 3. Histor.* sed restituti sunt ex variis scriniis, audiamus *Halicarnasf. lib. 4. antiqvit.* Oracula, quæ nunc exstant, ex variis locis sunt comportata; alia ex Italicis urbibus allata, alia ex Erythris Asiaticis, ex S. C. missis legatis, qui eorû exemplar describerent, alia ex aliis Urbibus, & à privatis hominibus tran-
scri-

E

scri.

Scripta, (idem testatur quoque Tacitus *annal. lib. 6.*) in quibus quædam suppositicia, & carminibus inserta reperiuntur, quæ deprehenduntur ex iis, quæ acrostichides nuncupantur, Dico autem ea, quæ Terentius Varro, in suis commentariis theologicis memoria prodidit. Sed & hi libri undecunqve compilati, non aliam nisi Ethnicam impietatem profitebantur: patet ex *Tacit. lib. 15. annal.* consulti enim sub Nerone hi libri sunt, cum Roma incendium passa fuisset; sed præcipiebatur tum supplicatio Cereri, Proserpinæ, Vulcanoq; verum & hi tandem combusti sunt à Stilichone, Imperante Honorio, Theodosii Senioris filio, lege apud *Vossium de Poëtis Græcis c. 1.* citat versus Rutilii Numatiani.

Sed quæritur nunc, quid de illis judicandum sit libris, qui hodiè sub nomine Sibyllarum numero VIII. exhibentur. Exstant in Bibliothecâ Patrum: editi quoque Basileæ per Joannem Oporinum, partim sine, partim cum annotat: Xysti Betuleji & Sebastiani Castalionis. Communis ferè est sententia, libros hosce à Sibyllis & quidem inspiratione divina esse conscriptos. hanc defendunt *Baronius apparatus ad annales*, ante hunc *Lactantius*, forsitan etiam *Augustinus*, alios ex Patribus *Hieron. Justin. Martyr. Clementem Alexandrinum*, prætereo. Cum *Baronio* faciunt *Sebast. Castalio in Epistolâ Mauro Musæo Regis Gallie Legato apud Helvetias scriptâ*, & *Xystus Betulejus Augustanus in literis ad Thomam & Ambrosium Blaurensem*, *Roswidus* itidem à partibus *Baronii* stat, nec non *Salmeron Tom. 2. tractatu 19.* & *Tom. 3. tract. 39.* existimat, Magos ex Oraculis Sibyllinis hausisse Christi cognitionem *Gyraldus Dialogo 2. histor. Poëtica*, aliique quos referre jam non vacat. Ex nostratibus *D. Franciscus de interpretatione Sacre Script.* & *Erasmus Schmidius*, addi quoque potest *Roselus l. 3. Comment. in Mercurium Trismegistam Comm. 6.* putat *Ovidium* sententiam de mundo igne petiuro hausisse ex Oraculis Sibyllinis; exstat *Ovidii opinio l. 1. Metamorph. fab. 9.* Ab hisce tamen alii dissentiunt, suppositicios esse statuentes *Vossius l. 1. de Poëtis Græcis c. 1.* *Casaubonus Exerc. 1. ad anal. Baronii apparatus n. 18.* *Jacobus Capella in vindiciis pro Casaubono contra Ros. Weyndum lib. 1. c. 11.* *Boxhornus in hist. Univers. p. 12.* *Montacutius apparatus 3.* ad

Respon.
gentis M.
JOHANNES
PETERUS
HABERER

ad origin. Ecclesiast. Panvinus in tractatu de Sibyllis qui exstat
una cum oraculis ipsis Obsopaus in prolegomenis ad oracula Sibyll.
Martinius in Lexico. Bochartus in Phaleg. l. 1. c. 3. Salmuth in no-
tis ad Guidonis Pancirolli memorabilia. Gerbardus in locis Tb.
Dorschaus ad Ebraeos Epistola c. 13. v. 8. Voëtius in disput. selectis
part. 2. pag. 612. huc etiam trahunt nonnulli locum Augustini
lib. 18. de civit. Dei cap. 47. aliq. Cui sententiæ & nos accedi-
mus, existimantes, ut ait Augustinus loc. cit. posse putari à
Christianis esse confictos. Conqueritur jam suo ævo Halicar-
nassæus, multa *ψευδο* Sibyllina existisse, excogitata à variis
sub insigni hoc nomine lib. 4. antiquit. c. 8. Idem Suetonius atq.
Tacitus. Sed fortius nobis succurreret quod Lactantius docet,
jam suo tempore horum librorum fidem fuisse suspectam, nisi
ab hostibus fidei Christianæ esset dictum lib. 4. de verâ Sapi-
ent. c. 15. Eusebius tamen idem testatur de vitâ Caroli M. Varia
ejusdem adducuntur argumenta à causæ nostræ patronis, quæ
tamen omnia recenseri non possunt, quia quædã alieni sunt fori.
Quando enim Vosius atqve Salmuth colligunt: Credibile
non esse, gentes majori luce de adventu factisqve Messie fuisse
à DEO illustratas quàm Judæi cum in Ps. 147. versiculis ultimis
expressè testetur Spiritus sanctus: *annunciat verbum suum Ja-
cob, statuta sua & Judicia sua Israël.* Item ex Act. 17. 30. ubi
Paulus ait, Gentiles antè prædicationem Evangelii vixisse in
temporibus ignorantie. Hæc quidem argumenta optimè
confirmant: hesio, sed Theologis relinquenda sunt, nec face-
re nostra licet. Adducit Vosius aliud argumentum, nempe
probat à diversitate objecti seu materiæ librorum Sibyllino-
rum, atqve hodiernorum: illa tantum profana loquebantur,
atqve Idololatrica, hi omnem Idololatriam damnant. Ex-
cipiunt e quidem, quod in duplici classe libri Sibyllini fuerint
apud Romanos. In una tres illi Sibyllæ Cumanæ, qui fata
Romæ canebant, quos inspicere nemini nisi Sacerdotibus
fas erat. Ita alterâ octo illi, qui ex diversarum Sibyllarum vati-
ciniis sub Syllâ & præcipuè Augusto congesti sunt, & publico
usui permitti fuerunt. Sed respondetur, constare e quidem

ex *Svetonii* l. 2. c. 31. duas fuisse classes librorum Sibyllinorum. hos (sc. Sibyllinos.) inquit delecto habito condidit duobus ferulis auratis. Sed illud nondum probarunt quod in altera classe fuerint tantum illi libri tres de fortunâ Romanâ: nec 2. illud probatum ab iis est, quod in altera classe fuerint octo illi qui hodiè exstant, & vaticiniis verè Christianis repleti sunt. Mihi videtur contrarium posse probari, nempe cultum Idololatricum præcepisse potius. Testatur *Flavius Vopiscus* in vita *D. Aureliani* prohibitam eorum lectionem atque revolutionem fuisse in Ecclesiâ Christianâ. Ita enim Aurelianus ad Patres conscriptos Romam scribit: *Miror vos, Patres sancti, tam diu de aperiendis Sibyllinis libris dubitasse; perinde quasi in Christianorum Ecclesia, non in templo Deorum omnium tractaretis.* Qui nam illi libri quos in templo Christianorum tractare fas non erat: Respondeo ex adversariorum principio, illi sine dubio qui communis erant usus, qui ex secundâ Classe, librorum enim primæ Classis nemini erat copia, adeoque non prohiberi poterant. Cur autem prohibiti? sine dubio quia impietatem Ethnicam stabiliverunt. Tertium argumentum *Vossii* est; quia hodierni libri Sibyllini longè infra Majestatem styli Homeri sunt exceptis paucis Hemistichis, imo cum multa contineat non Græca, ut *Διά δ' ἄπο τῆς Ἀγ. πρῆμπερ* aliaque de quibus infra. Cum tamen vaticinata esset quædam Sibyllarum, Homerum scripta sua stylo Sibyllino esse ornaturum. Nostrium argumentum, quò evincamus libros hosce non esse inspirationis divinæ nec tantæ autoritatis, tale est.

Quæcunque vaticinia falsa sunt, errore partim grammatico, partim historico, impiis fabulis atque Hereticorum figmentis depravata, illa inspirationis divinæ non sunt. At qui vaticinia quæ octo illis libris comprehenduntur sunt ejusmodi. E.

Majorem Philosophus, quando veritatem Dei demonstrat ex natura, confirmat. Hæc enim Dei veritas, si dictator est vaticiniorum, non admittit falsa, erronea &c. Imò & ipsa Sibyl.

bylla majori fidem conciliat: ita enim *lib. 3. Oraculorum, ex in-*
terpretatione Castalionis.

*Ipse mihi DEUS hæc dedit omnia vaticinari
Magnus & aternus, qui quod vel mente reponit
Non fieri prorsus nequit & contingere finem,
Namq; Dei nescit mentiri Spiritus orbi.*

Minorem quod concernit patet *ex ipsis scriptis*, Error gram-
maticus est, quando vocem Adam origine Græcam putat, quæ
tamen usurpata antequam Græca lingua cæpit. Esse igitur
τετραγράμματος, atque designare quatuor mundi plagas
Αυτολίην δὲ σιντε μεσηβείαντε καὶ ἀρκτον *lib. 2. pag. 91.* Error
grammaticus est, quod ab *Αδὰμ* patant esse *ἄδης* *lib. 1. oraculo-*
rum. Error historicus est, quod putat primum omnium de-
scendisse in sepulcrum, cum de Abele illud dicat Scriptura
sacra, verba sunt.

*--- Orcus - qui Grajis nomine dictus
Est ἄδης, quod eò primus descenderit Adam,
Vitâ defunctus quando est tellure repostus.*

Plura reperies apud Capellam in vindiciis pro Casaubono
ubi demonstrat quàm fuerit lingvæ Ebrææ imperitissima. Er-
ror quoque insignis est, Montem Ararat situm esse in Phrygia,
cum tamen in Armenia reperiatur. Uti pluribus ostendit
Bochardus lib. 1. cap. 3. in Phaleg. ibidem occasionem sive fon-
tem erroris insinuat. Condita nempe est urbs ad amnem
Marsisæ probè Celœnas Apamia dicta, hæc cognomen post-
modum *Κιβωτός* i. e. arca accepit. Putavit igitur Sibylla inde
hoc nomen esse quod arca ibi consedisset, cum tamen alia
potius esset appellationis ratio. Forsan illa fuit ratio, quia
claudebatur in arcæ modum à tribus fluviis illam ambi-
bus, vide latius Bochardum, adde *Hornii Commentar. in hi-*
storiâ Sulpitii Severi in lib. 1. & in Eustachii Archi- Episcopi An-
tiocbini & Martyris in Hexahemeron Commentaria Leonis Allati
ad pag. 49. lin. 27. Aliud quoque falsum indicat Bochardus
in loco citato Sibyllæ. Nempe in illo loco terræ qui est probè
Celœnas. Unde Marsyas oritur ne esse montem quidem. Sed

saltem tumulum, vocat autem ipsa montem arduum & extensum. Aliud notare adhuc lubet, ut audiamus Castalionis exceptionem. Scilicet dicit, Noachum fuisse cum arcâ in undis quadraginta & uno diebus, quod expressè contrariatur Scripturæ sacræ. Sed ita conciliare conatur Castalio. *In arca, inquit, fuit per annum Noe, ut tradit Moses: sed quadraginta dies complevit in aquis. Totidem enim dies plusse idem Moses tradit:* Frivola hæc Castalionis est conciliatio. Argumentor. *Tamdiu Noachus cum arcâ in undis fuit, quamdiu se roboraverunt aquæ. At qui non per quadraginta, sed centum & quinquaginta roboraverunt se aquæ.* E. Major manifesta est, minor patet ex Gen. 7. v. ult. *Et roboraverunt se aquæ supra terram, inquit Spiritus sanctus, centum quinquaginta diebus.* Sed quod fabulas attinet, omninò repleti sunt figmentis Poëtarum, uti patet ex lib. 3. Sic quæ habet autor libri secundi de angelis Uriel Saniel Azael, sine dubio etiam fabulosa videntur: & quamquam non habeam quod certò dicam, conjicio tamen ex Judæorum Scholis esse desumpta, qui varia fingunt angelorum nomina, uti apud Reuchlin. lib. 3. de Cabbal. legere est, conf. Dorschæi dissertatio super, c. 13. Epistolæ ad Ebræos. Quæ etiam fabulosa misceat, quando judicii ultimi futurum apparatus, pœnasque Gehennæ describit, evolvatur lib. 2. Oraculorum m. p. 79. seq. Alia plura possent allegari si vacaret, atque de Oraculorum mente omninò constaret, videntur enim & ~~fanatissimo~~ fanatissimo premere pollicem, & liberationem ex inferno asserere ibidem, Et sic hætenus satis minorem nostram probavimus, plura momenta ex citatis supra autoribus peti possunt. Addo & hoc, exinde quoque suspectam mihi esse horum Oraculorum fidem, quod eadem Spiritus sancti in S. Bibliis consignata verba sæpissimè legatur, hinc enim suspicio oritur ex S. Bibliis esse descripta. Sed audiamus tandem Patrem gravissimum *Ambrosium ex Comment. in priorem Epistolam Pauli ad Corinthios: Spiritus Mundi hic est, ait, per quem arripiuntur fanatiei, qui sine Deo sunt. Est enim inter mundanos Spiritus potentior, unde solet conjecturis, quæ mundi sunt, divinare, quem Psycho-*
nevo

nem appellant. *Hic est qui per verisimilia fallitur, & fallit, hic*
est, qui per Sibyllam locutus est, sensum nostrorum secutus, locum vo-
lens inter caelestes habere. Excipit equidem Salmeron ad hæc
forte intelligi hic ab Ambrosio Pseudosibyllas, non vero ser-
monem esse de veris Sibyllis: sed latibulum est non Patro-
cinium hæc exceptio neque juvat causam adversariorum.
Quare ad eam reliqua Eorum fundamenta. Moneo au-
tem in antecessum, quod negem minimè, potuisse Sibyllas
quædam de Christo vaticinari; nam cum etiam Diabolus
olim compertum habuerit, si non aliunde, ex sacris tamè literis,
quæ futura circa negotium de salute hominis, prædicere potuit,
exinde tamen non sequitur ipsum factum. Neque de hoc præ-
cisè disputavero, an DEUS potuerit illis uti tanquam orga-
nis seu instrumentis, quemadmodum Bileamo loquutus
est, itemque Caipham adhibuit; sed de illo quæstio sit in-
ter nos atque adversarios, an positis illis quæ supra expli-
cavi, dicendum sit, Deum inspirasse illis, vaticinia, atque
præcisè hæc quæ exstant hodiè. quod contra Castalioni Epistolam
monendum censui. Urgent illi ex Clemente Ale-
xandrino lib. 6. Stromat. testimonium Apostoli de hisce libris.
Quomodo DEUS Judæos salvos esse voluit dans eis Prophetas? ita
etiam Græcorum spectatissimos propria sua lingua exercitatos, prout
poterant capere DEI beneficentiam, à vulgo secrevit. Præter
Petri prædicationem declaravit Paulus Apostolus dicens: Libros
quoque Græcos sumite, agnoscite Sibyllam, quomodo unum Deum
significet & ea quæ sunt futura Hydaspem sumite &c. Ita Baro-
nius hæc laudat. Sed Resp. 1. si inspiciamus verba, nihil al-
liud exinde probatur, quam prædicasse Sibyllam unum Deum,
non autem quod de Christo, Johanne, morte Johannis, Hero-
de vaticinata sit, sed vaticinia de Christo tribuuntur potius Hy-
daspi 2. respondet Clementis auctoritatè rejiciendo Casaubonus,
falsa enim traditio sine dubio Clementem fefellit. Non e-
nim infrequens esse, Clementem, Tertullianum, aliosq; citare
libros, qui hodie mediocriter doctis spurii videantur.

Ad aliud ergo communiter confugiant testimonium,
Ciceronis puta atque Virgilii, itemque Ovidii. Ovidium di-
cunt

Status quæstionis.

cunt sua de mundi creatione, de orbis etiam futuro incendio Roselus loco antea citato. Clarissimus Schmidius. Sed Respondet adhuc graviter Boxhorn. in historia Universalis. Quod hauserint haec ex bibliis atque Scriptura DEI. Nempe existimat desumpsisse ex libris Prophetis, nam & horum copiam ipsis fuisse alibi probatur, aut si non ex libris ipsis saltem tamen ex rumore. Sed & illud videtur verisimile, cum communis esset sententia eo tempore, Adamum praedixisse universalem mundi ruinam alteram diluvio alteram incendio, uti patet ex Josephi lib. 1. antiquit. cap. 3. potuit exinde haurire suam de mundi interitu opinionem. Quod in specie Virgilium attinet, citatur ejus Ecloga 4. atque putant Poetam de Christo loqui, haecque vaticinia didicisse ex carminibus Sibyllae Cumanae, idque probant ex hoc versu:

Ultima Cumaei venit iam carminis aetas.

Sed nondum probarunt adversarii hic intelligi Sibyllam Cumanam, nam & Hesiodus Cumis oriundus erat, unde quoque Valerius Probus non alium intelligit quam Hesiodum. Quia Hesiodus primus ex metallis aetates commentus est, uti patet ex eo quod *εργα* inscribit poemati. Videatur Gyraldus dialogo 2. de historia Poetarum. Caetera quae dicuntur in hoc carmine explicant, de Christo uti videre est prolixè apud Eusebium in vita Constantini M. & ex parte quoque Turnebus lib. 16. cap. 13. aliique: sed rectius videntur illi sapere qui ex Communibus fabulis gentilium, haec Virgilio cognita credunt, atque alium designari quam Christum putant. Nam quando Virgilius inquit.

Jam redit & Virgo, redeunt saturnia regna

Explicat haec Eusebius de Virgine Mariae Matre Christi. Sed si inspicias ipsa verba repugnantiam deprehendes, loquitur enim de tali Virgine, quae antea fuit & reditura est tempore Augusti, vel secundum dissentientes tempore Christi. At rediisse tunc Virginem Mariam nemo sanus asseret. Redibit (inquit Eusebius) denuo orbemque suo adventu revelabit. Sed nulla est haec explicatio. Servius per

Vir.

Virginem intelligit Justitiam, quæ Erigone fuit, filia Themidis, ut inter homines versaretur, quæ propter hominum scelera terras reliquerat, quam ideo Virginem dicunt, quod sit in corrupta justitia. Idem etiam de aliis dicendum est locis præsertim de illis versibus

Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri

Irrita perpetuâ solvent formidine terras.

Intelligit, inquit Servius, bella civilia, quæ gessit Augustus contra Antonium apud Mutinam: contra L. Antonium fratrem, Antoni apud Perusium: contra sextum Pompejum filium Pompejo in freto Siciliensi: contra Crurum & Cassium in Thesaliâ: contra Antonium & Cleopatram in Epiro apud Actium Promontorium, juxta Leucaten. de aliis locis conf. partim Turnebum lib. 16. cap. 13. partim Servium, aliosque quorum repetere sententiam nobis integrum minimè est.

Provocant denique ad auctoritatem Ciceronis, existimantes, hunc Acrostichi famigeratissimi quem recenset Eusebius, meminisse. Sed parum juvat illos Cicero. Quia ipse Cicero concedit, quam frequentissimum tunc temporis fuerit componere Acrostichos, ita ut Ennius pariter atque Plautus multum se in hoc genere carminis exercuisse legantur. Halicarnassæus lib. 4. antiquitat, aut dicit Sibyllas non effudisse tale genus Carminis, aut multos ipsis Acrostichos falsò imputatos esse monstrat, nam ex hisce acrostichis colligi multa Sibyllæ non esse. Sed neque illi dissentientes probarunt hactenus, eundem Acrostichum, qui hodiè exstat, fuisse à Cicerone laudatum. Rectè imò optimè de hoc disserit Obsopæus in notis in oracula Sibyllina, cujus verba adducere lubet, atque sic tandem fermè concludere hanc materiam.

Hujus acrostichidos ab Aldo & Giraldo olim editæ, nulli veterum præter Augustinum & Eusebium meminere. Eandem tamen eruditi censent, quam Cicero viderit & legerit, ut colligunt è loco lib. de Divinatione secundi. Sed quia de illo carmine Cicero dubitat, hæc ei Castilino respondet: Quod dicit Cicero, Sibyllam hominum temporumque definitionem callidè sustulisse, non verè dicit.

F

dicit.

dicit. Nam ea ad finem secundi libri aperte dicit, tum venturum esse illum Regem immortalem, toti orbi dominaturum, sum Roma Ægypto imperare cœpisset: id quod accidit paulo post Ciceronem, sub Augusto, quæ religio jam hominum animos occupaverat, cum de reducendo in Ægyptum Ptolomæo ageretur: ut est in prima familiarium epistol. Ciceronis: qui Ptolomæus à Gabinio reductus est. Præterea in lib. 1. dicit, tum eum esse venturum, cum esset Johannes Baptista ab Herode occisus. Johannem vocem quandam appellans in deserto clamantem. Sed qualis futurus esset ille Rex nesciverunt, putantes fore terrestrem, cum futurus esset divinus & cœlestis, id quod ex Sibyllâ cognosci potest, cum D E I I M vocat & nostra causâ supplicio affectum. Quod autem dicit de acrostichide Cicero, malè omninò colligit. Quasi verò sit difficilis DEO vates agitati cæca fundere carmina ex tempore, quam Ennio adhibito & tempore & diligentia. Hec Castallo: Ego verò etsi lubens erudito Doctorum Virorum consensui subscribo, tuo tamen sunt, quæ assensum inhibere possint. Primum, quod Justinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Firmianus Lactantius, crebri Sibyllinorum oraculorum laudatores, ne verbo quidem hujus acrostichidis usque meminerunt. Ac de prioribus quidem forsitan excusatio aliqua afferri posset, de posteriori verò, b. e. Lactantio, quid dicimus, quod quatuor versus tribus libri 7. intervallis sigillatim adducente, qui in hac acrostichide perscripti extant? Putamusne virum diligentissimum & adhibendis Sibyllæ testimonis accuratissimum, rem tanti ad gentiliū ora obstruenda momenti silentio fuisse præteriturum? Imò audacter acrostichidis seriem inversum, & autoritatem ejus temerè elevaturum? Nam qui versus ordine octavus per principit $\rho\iota\psi\sigma\tau\omega$, apud Lactantium per τ præfixum scribitur $\tau\epsilon\iota\psi\sigma\tau\omega$. Deinde dissensio est inter Lactantium & Augustinum, atque Eusebium de autore istorum Versuum. Hi duo acrostichidem Erythrææ tribuunt, ille versus, quos citat, autorem aliam ab Erythræâ expressè ponit. Sed & Augustinus ab Eusebio dissidet in acrostichidis titulo è versuum capitibus proveniente: quod hic vocem $\sigma\alpha\upsilon\gamma\omicron\varsigma$ superaddat, ille omninò non agnoscat, neque in lib. de Civit. Dei, neque in oratione ad Ca-

te.

techumenos. *Ista, inquam, me dubitare faciunt: sententiam suam fortè interponent alii.*

Sed jam aliquid quoque dicendum esset de autoribus librorum, quinam reverà sint, l. ipsi videri velint. Sed remittendus est, lector ad Vossii lib. 1. de Poëtis Græcis cap. 1. Capellæ vindicias pro Casaubono loc. cit. quia Plato hic quiescere jubet. Illud addam ut illustretur Vossius 1. Quod mihi non videatur posse adstrui ex Oraculorum textu, unam esse vatem, quæ cecinit oracula in libro primo contenta, & quæ in secundo comprehenduntur. Sed cum prima se faciat Noachi Nurum; secunda videtur vixisse post captivam deductionem Israelitarum à Senacherib. factam. pag. mihi 76. 2. & illud moneo, quæ librum quintum edidit vocat se Sororem Isis. Quænam illa fuerit Isis, testatur antiquus Scholiastes Juvenalis: nempe illa fluvii Inachi filia, quam Jupiter stupravit, deprehensus à Junone in vaccam transmutavit, celare volens factum, quod sciens Juno dono eam sibi petiit & accepit, & acceptam Argo custodiendam tradidit, qui centum oculos dicitur habuisse. Jupiter agrè hoc ferens Mercurio Argum occidendum tradidit. Juno eam in tantum persequuta est, ut per omnem mundum ei minaretur. Quæ cum errans in partibus Ægypti venisset in Nilum fluvium, cœpit orare prout potuit requiem malorum, Jupiter Junonem dilexit, petiit, indulgit pellici, & reversa in suam figuram nupsit deinde Osiridi; mutatoque nomine Isis dicta est, vitâ autem defuncta inter Deos est relata. Plura legi possunt apud Plutarchum in libro peculiari. Conf. Svidam, Ovidium, Stephanum in dictionario, ex quibus tamen omnibus res nondum satis liquida est, cum non veram historiam tradant d. deliramenta Gentilium. Servius ad lib. 8. Ænæidos v. 696. *Isis, inquit, est genius Ægypti, qui per Sistri motum quod gerit in dextra Nili accessus recessuque significat, per stelam quam sinistra manu retinet, ostendit afflu-*
en.

QK II c 1194

(1. h. p.)

entiam omnium lucanarum. Isis autem lingua Ægyptiorum est terra, quam Isin volunt esse. Melius tamen hæc ex Palæpharo Scriptore antiquissimo, qui Plurarchum aliosque antecessisse constat, *ἡ ἀπίστων* seu incredibilibus cognoscuntur. p. m. 104. Jonem ex muliere bovem factam a junctæque percussam per mare abiisse in Ægyptum. Veritas autem hæc est: Jo, Argivorum Regis filia erat, ei hunc cives honorum exhibuere, ut Junonis Argivæ Sacerdotio præficeretur. Verum illa gravida facta, & patrem civesque metuens, fugâ sese ex civitate subduxit. Argivi ad investigandam exeuntes, inventâ illâ & vinculis constrictâ, dicebant bovis instar furiosi in Ægyptum per-

De Iside
Plura Ti-
raqvellus
Tom. 1. O-
perum c.
31. n. 3.

fugisse. Huc cum venisset, peperit, & occasionem fabulæ dedit. De Iside vide Diodorum Siculum l. 1. cap. 11. 25. 22. Sic E. fuisset filia Regis cujusdam Argivorum. Hæc sunt, quæ in procinctu stans potui de Sibyllis consignare. Nunc manum de tabulâ retrahimus.

SOLI DEO GLORIA.

ULB Halle 3
004 594 69X

1077

11.5

REEN

2

TE

CA

Diss

21

DE

GI

M.

IN

TYPISIC

